

Je hedonizem resnično naš zaveznik?

»Denar ti ne kupi samo boljšega življenja, boljše hrane, boljnih avtomobilov – spremeni te tudi v boljšega človeka.«*

Gre za misli znanega borznega posrednika Jordana Belforta, ki ga je vplivni režiser Martin Scorsese upodobil v filmu »Volk z Wall Streeta«. Scorsese v tem filmu nazorno prikaže pasti neomejenega hedonizma; doživetja s prostitutkami, kokainom ter ferrariji na podlagi teze, da denar kupi vse in vsakogar, Scorsese pripelje do trenutka, ko gledalec do glavnega lika začuti le še pomilovanje ter spozna, da je užitek, ki nima postavljene meje, nekaj netrajnega ter izrazito površinskega.

Hedonizem je na prvi pogled sicer zelo mikavna ideologija, ki zagovarja užitek kot najvišji človeški cilj. V današnjih dneh ima po mojem mnenju pri našem pozitivnem dojetanju užitka veliko besede kapitalizem, ki poudarja zemeljski užitek kot visoko vrlino. Že celotna ideja ekonomije pred drugimi vrednotami (denimo gospodarska rast pred skrbjo za planet) postavlja hipni užitek posameznega človeka na prvo mesto, to tezo pa lahko preprosto potrdimo že s samim obiskom trenutno najbolj popularne aplikacije, instagrama. Ta nam takoj

prikaže komoditete potovanj, hrane, oblek ter izkušenj, ki na prvi pogled nimajo drugega namena kot izključno zapolnjevanje instantnih (»insta«-gram) poželenj. Določena vrednostna praznina je v tem nedvomno vidna, še posebej v sami potrebi po »opazni potrošnji« (»conspicuous consumption«, izraz, ki ga je duhovito prvi oblikoval ekonomist Thorstein Veblen), katere edini namen je tekmovati v namišljeni in plitki tekmi za boljše pozicioniranje na družbenem podiju.

Instagram svoje privlačnosti seveda ne bi predstavil tako; pred nekaj leti je serija Parks and Recreation neslutete ustvarila izvrsten slogan zanj z lansiranjem kulturnega fenomena krilatice »Treat yo'self!« (porazvajaj se), s katero ljudje prek redne potrošnje opozarjajo na potrebo po »skrbi zase«.

Tudi začetek krize, ki je potekala med letoma 2007 in 2011, je bil vsaj delno pogojen s hedonizmom; hitri, nepreverjeni krediti, prevzeti z namenom živeti življenje, ki si ga v resnici ne moremo privoščiti, so povzročili zlome bančnih sistemov. Nauka iz te lekcije se nismo naučili in naša želja po »velikem življenju« še zdaleč ni ugasnila; zgolj prešli smo na druge špekulativne ekonomske instrumente.

Da pa hedonizmu ne bomo delali krivice; hedonizem je veliko več kot zgolj brezglavo potrošništvo. To je preprosto njegova oblika, ki je dandanes najbolj prisotna. Sicer gre za razgibano ideologijo s številnimi zanimivimi interpretacijami, ki hočejo osmysliti našo averzijo do trpljenja ter afiniteto do užitka.

Obstajajo, denimo, precej unikatni pristopi k hedonizmu in iskanju smisla v njem; v enem izmed svojih prejšnjih člankov sem predstavila idejo transhumanizma, torej preseganja človekovih naravnih zmožnosti prek tehnologije. Zanimivo je, da se je znotraj te ideologije

znašla močna hedonistična struja, ki jo zastopa »The Abolitionist Society«, organizacija, ki hoče odpraviti trpljenje vsega samozavednega življenja prek uporabe napredne biotehnologije.

Ruski zdravnik in filozof Victor Argonov, denimo, trdi, da je hedonizem preverljiva znanstvena hipoteza. Na njegovi ideji »načela užitka« je bila celo ustanovljena nova znanstvena disciplina, imenovana hedodinamika. Za njo je skrita morda rahlo zastrašujoča ideja, saj želijo znanstveniki poiskati nevropsihološki parameter, ki je korelat občutku užitka, oziroma »hedonistični ton«; če bi jim to uspelo najti, bi menda znali reprogramirati človeško telo tako, da bi čutili užitek ter zaradi tega afiniteto do dejavnosti, ki se nam po našem naravnem ustroju zdijo celo odbojne. Argonov to sicer poimenuje razvoj oziroma človeška »samo-evolucija«. »Post-ljudje« naj bi se prek tovrstnih modifikacij lahko izognili nenehnemu iskanju stimulacij užitka, saj bi bilo to nezdržljivo z racionalnim vedenjem, s katerim bi si baje lahko izboljšali ter podaljšali življenje. S tem bi lahko rešili tudi epidemijo moderne depresije. Hedodinamika naj bi pri tem hkrati zagotovila optimalno število ljudi, njihovo optimalno velikost ter stopnjo agresije. Implikacije tovrstnega bioinženiringa bi bile po mojem mnenju sicer precej šokantne in nesprejemljive.

Hedonizem sicer izvira že iz antičnih časov; zanimivo je, da denimo judovstvo, ki ga na prvi pogled ne bi nikoli povezovali s hedonizmom, zagovarja prav užitek kot najvišji človeški cilj; Adam in Eva sta bila namreč izgnana iz raja, hebrejska beseda za raj pa v dobesednem prevodu pomeni prav užitek. Na nasprotni strani obstajajo religije (hinduizem, do neke mere pa tudi večina oblik krščanstva), ki verjamejo, da nas prav trpljenje popelje bližje pravemu jazu oziroma bogu, in s tem postavljajo zemeljsko trpljenje na višji postulat kot zemeljski užitek.

Hedonizem je morda na prvi pogled mikavna ideologija, ki zagovarja užitek kot najvišji človeški cilj.

Dandanes, kot že omenjeno, hedonizem vzpostavlja predvsem kulturni izgovor za sedanjo obliko kapitalizma; že v preteklosti je bila Evropa močno razpeta med protestantsko trdno delovno etiko in romantično ideologijo, ki zelo spominja na hedonistične vrednote. Iz kombinacije obojega se je rodila današnja kultura »work hard, play hard« (veliko delaj, veliko se zabavaj), v kateri je impulzivnost močna vrednota, saj se opiramo predvsem na

ekonomijo potrošnje in ne več na ekonomijo proizvodnje.

Na tej točki pa se morda le povprašajmo; kaj dejansko loči novorojenčka od zrelega, modrega človeka? Nedvomno kar nekaj trpljenja. Freud je, denimo, kontrastiral »načelo užitka« s konceptom »načela realnosti«. Zadnje opisuje sposobnost odložiti hipni užitek v zameno za nekaj boljšega kasneje. V otrocih na primer deluje zgolj id (ena od treh komponent osebnosti), ki sebično išče trenutno zadovoljstvo, Freudu pa se ni zdelo naravno, da bi odrasli ljudje iskali zgolj to. Njegova definicija zrelosti je bila »sposobnost prenašati bolečino odloženega zadovoljstva«.

Predstavnik utilitarizma filozof Jeremy Bentham je nekoč dejal, da je narava postavila človeka pod vladavino dveh suverenih gospodarjev, bolečine in užitka. Nedvomno tako bolečina kot

užitek oblikujeta prav vsako našo odločitev, pa vendar ju je treba dojemati zgolj kot oviro, ki jo je mogoče na racionalni ravni obvladovati, ne pa kot gonilo ter center našega delovanja.

* »Money doesn't just buy you a better life, better food, better cars – it makes you a better person.« – borzni posrednik Jordan Belfort

Veronika Cukrov, pravnica iz Odvetniške družbe Cukrov